

ГЛАВА ПЯТАЯ.

МІРЪ ДУХОВНІЙ.

Відкиль світъ взявся. [Омгопольскій уездъ]. „Разъ Исусъ Христосъ и святой Петро, не маючы що робити, сиділи й нудылися. Але святой Петро и каже:

— Боже, еднакъ не маєшь що робити, то хоць теперъ зроби світъ.

— Добре, каже Исусъ Христосъ, тыльки треба закликати чорта, щобы доставъ изъ моря піску и сынёго каменю, а то якъ я самъ буду доставати?

„Закликалы чорта. Исусъ Христосъ и каже:

— Лізь у воду та й кажи: „не я беру, а Богъ бере“, и доставай, що въ руку потрапытєся.

„Чортъ полізь у воду, але не сказавъ такъ, якъ казавъ ёму Исусъ Христосъ, а каже: „не Богъ бере, а я беру“.

„И вінъ нічого не доставъ. Лізе бідный чортъ у другый разъ, але знову такъ само сказавъ и не доставъ нічого, а якъ полізь у третій разъ, то вже послухавъ Исуа Христа, та й сказавъ: „не я беру, а Богъ бере“, ханнувъ обома лапamy. Вылізшы на верхъ, вінъ побачывъ, що має въ одній руді пісокъ, а въ другій сыній камень.

„Исусъ Христосъ взявъ одъ нёго и одно и друге и зробывъ світъ зовсімъ якъ треба, тылько треба було ёго ще перехрестити.

— Якъ бы то намъ перехрестити світъ? каже Исусъ Христосъ.

— Я знаю якъ, каже святой Петро.

Сотворені
слѣдующее повѣ
Богъ позволить
глины и сдѣлал
словить и дать
вилъ его стойма
человѣкъ плюетъ

[Луцкій уездъ]

[Дер. Хорошево]

свѣту. Первый ч
чалъ онъ завидов
къ человѣву и о
покрывавшую че
плюетъ человѣкъ

„Когда Богъ

такого же. Прин
Чтобы оживить
Затѣмъ Богъ ска
жалъ за дьяволом
догналъ его и сх
стволу дерева, а

[Каневскій уездъ]

тіста та й постав
загадавъ стерегты
щось-то, а собака
віка да взявъ у
жінку. Чоловіка Б
Евою“.

[Луцкій уездъ]

Богъ, что есть з
отчетъ о своихъ дѣ

[Радомысльскій уездъ]

да й поставивъ на
Богъ вилинивъ изъ
рогове тіло, щобъ
да наславъ на Адам
рожи сотворивъ жін
но жінка не така,
якъ бы мені така ж

Сотвореніє чоловіка. [*Ушицкій уездъ*]. О чоловікѣ существуетъ слѣдующее повѣрье: „Сатана все можетъ сдѣлать, только съ условіемъ, если Богъ позволитъ и благословитъ. Такъ, наприм., чоловіка сатана слѣпилъ изъ глины и сдѣлалъ его такъ удачно, что Господу Богу стоило только благословить и дать ему живую душу. Когда сатана слѣпилъ чоловіка, то поставилъ его стоймя, а потомъ оплевалъ его вездѣ-вездѣ. Отъ этого и теперь чоловікѣ плюетъ и кашляетъ“.

[*Луцкій уездъ*]. О чоловікѣ говорятъ, что онъ сотворенъ Богомъ.

[*Дер. Хорошанка*]. „Сотворилъ Богъ чоловіка изъ земли и пустилъ его по свѣту. Первый чоловікѣ былъ очень красивъ, а дьяволъ неуклюжъ. Вотъ и началъ онъ завидовать красотѣ чоловіка. Выбравъ удобное время, дьяволъ пришелъ къ чоловіку и оплевалъ его. Богъ сжалился надъ оплѣваннымъ, и всю слюну, покрывавшую чоловіка, вложилъ въ его внутренности. Съ тѣхъ поръ и плюетъ чоловікѣ, и все-таки всего не можетъ выплевать“.

„Когда Богъ сотворилъ чоловіка, то дьяволъ пожелалъ и себѣ сдѣлать такого же. Принялся за работу, но у него, вмѣсто чоловіка, вышелъ волкъ. Чтобы оживить его, бѣсъ сказалъ: „гуся Бога“, но волкъ не двигался. Затѣмъ Богъ сказалъ волку: „гуся ёго“, волкъ тотчасъ сорвался и побѣжалъ за дьяволомъ, а чортъ ушолъ и хотѣлъ взлѣзть на дерево, но волкъ догналъ его и схватилъ за ногу. Изъ раны потекла кровь и заструилась по стволу дерева, а то дерево была ольха. Потому и теперь это дерево красно“.

[*Каневскій уездъ*]. „Чоловіка Богъ зробивъ изъ землі, а жінку изъ тіста та й поставивъ їхъ проти сонечка, щобъ то, бачте, высохли; а Михайлу загадавъ стерегти. Отъ Михайлъ стерігъ, стерігъ, да якось и задывывся на щось-то, а собака прыбігъ та й зъивъ жінку. Уложивъ Богъ душу у чоловіка да взявъ у ёго одну кістку изъ ребра та й зробивъ ёму уже вдруге жінку. Чоловіка Богъ назвавъ Адамомъ, а жінку уже самъ чоловікъ назвавъ Евою“.

[*Луцкій уездъ*]. Народъ твердо вѣритъ, что перваго чоловіка создалъ Богъ, что есть загробная жизнь и что чоловікѣ долженъ будетъ отдать отчетъ о своихъ дѣлахъ.

[*Радомысльскій уездъ*]. „Богъ сотворивъ Адама зъ тіста пшенишного да й поставивъ на сонці, щобъ высохъ, а собака взяла да й изъїла. Отъ тоді Богъ вилинивъ изъ глины, вдихнувъ въ ёго ангельську душу, да давъ ёму рогове тіло, щобъ ніколи не зогнило и не боялось холоду. Тоді взявъ Богъ да наславъ на Адама сонъ, да якъ заснувъ Адамъ, до Богъ узявъ да зъ рожи сотворивъ жінку да й положивъ її коло Адама. А Адамъ прокинувся, шо жінка не така, якъ вінъ, да и каже Богу: „Я не хочу жінки зъ цвіту; якъ бы мені така жінка, якъ и я“. Отъ тоді Богъ взявъ да зновъ навівъ

на Адама ще більший сонь. Да якъ заснувъ Адамъ, до Богъ узявъ да ви-
нявъ изъ ёго ідно ребро, да сотворивъ съ того ребра Еву да й положивъ
кля Адама. Адамъ прокинувся да побачивъ, що ёго жінка така, якъ и вінъ,
да й узявъ її собі. Тоді Богъ и питається Адама: „А що, котору ти те-
перъ лучче уподобашь: чи ту, що зъ цвіту, чи ту, що зъ твого ребра?“ А
Адамъ каже: „Уже жъ певно мені лучче нехай тая, що зъ мого ребра“. А
Богъ: „Ну, а мені здається, що тая, що зъ цвіту; я її дамъ сиону своєму
за матірь“. Да взявъ Богъ тую жінку, що зъ цвіту да й одиславъ на небо,
а Адаму и Еві сказавъ: „їжте усяке яблуко, тільки не їжте изъ одного де-
рева, бо якъ з'їсте, то заразъ умрете“.

„Гріхъ першихъ людей“. — „Тільки Богъ пішовъ на небо, Ева заразъ
и пішла въ садъ гулять. А вона була така гарна, що той ангель, которого
Богъ скинувъ зъ неба, заразъ и полюбивъ її. Взявъ тоді той ангель пере-
кинувся у змію та й вилізъ на ту яблоню, де були ти яблуки, що Богъ не
казавъ їсти. Підходять туды Адамъ и Ева. Отъ, вінъ їмъ и каже: „Чо-
му жъ це вы зъ цёго дерева не рвете яблукъ? Уже жъ вони поспіла“. А
Ева каже: „Намъ Богъ казавъ, щобъ мы не їли зъ цёго дерева яблукъ, бо
померемъ“. А змія: „То Богъ на те таєъ сказавъ, щобъ вы не були бо-
гами; бо якъ из'їсте хочъ ідно яблуко зъ цёго дерева, то будете богами“.
Думала Ева що й справди, взяла да й хтіла їсти яблуко зъ того дерева, —
коли иде и Адамъ: „А ти жъ забула, що ціхъ яблукъ не можна їсти“. А
Ева й каже: „Мы будемо богами, якъ из'їмо хочъ ідно яблуко“. Да взяли
да й з'їли того яблука. Якъ проковтнули, то заразъ їмъ стало соромъ и
холодно. Вони посшивали листи зъ липы, позакривались да й поховались,
щобъ їхъ Богъ не найшовъ. Але Богъ дознавъ да й прогнавъ їхъ, а коло
ворить поставивъ ангола, щобъ стерігъ Рай. А рогове тіло заразъ Богъ пе-
ремінивъ на таке, якъ у насъ теперъ, а рогового тіла оставивъ тільки на
конеці пальців“.

„Адамъ и Ева въ пустині“. — „Якъ Богъ вигнавъ Адама и Еву зъ
раю, то вони посідали въ лісі да й плачуть, не знають, що и робить. Зо-
славъ Богъ до нихъ ангела, а ангель давъ ёму жменю жита и заступъ да
й каже: „Возьми да скопай кусокъ землі да посій оце жито, до тобі зъ ёго
буде хлібъ“. А Еві давъ жменю конопляного сімя, да каже: „Оце ти посій,
до одъ цёго буде вамъ плаття; а колись Богъ дасць, що одъ тусі жінки, що
зъ цвіту народитьця Синь Божий, до вінъ васъ зновъ упустить у рай“. Оце
посіяли вони да й посідали, — оддыхають. А той анголь, що їхъ піднівъ
перекинувся у самого старшого ангола да й каже: „Вы вже посіали собі

таке, щоб
щобъ ви
одъ Евы р
съ тусі ж
„Та ми
Отъ той
любивъ А
вигнавъ з
„По
мость, мож
Ото якъ
да взявъ
що вінъ
на Авелі

таке, щоб бувъ у васъ и хлібъ и плаття, але про то нема у васъ такого, щобъ ви не вмерли. Ви возьміть да зйдіться до купи ідно зъ другимъ, до одъ Евы родиться синъ, до той синъ випросить у Сина Божого (котрый родитьця съ тусі жінки, шо зъ цвіту), щобъ васъ изновъ упустили у рай“. А Ева каже: „Та ми не знаємъ, якъ же то зйтись до купи? Аже жъ ми и теперь въ купі“. Отъ той ангелъ якъ показавъ, та й родився у Евы Каинъ. А Каинъ дуже не любивъ Адама: вінъ, бачте, знавъ, шо ёго батько — той ангелъ, котрого Богъ вигнавъ зъ неба“.

„Пославъ разъ Адамъ Каина сіяти жито, а Ева й каже Адамові: „Совокупі- мось, може я приведу дочку, щобъ сіяла конопли“. Отъ и привела Ева Авеля. Ото якъ вирісь Авель ёго послали пасти овечки, а Каинъ понісь ёму обідать, да взявъ и зівъ той обідъ. Авель якъ вернувсь до дому, до й сказавъ Адаму, що вінъ не обідавъ, а Адамъ взявъ да й выбивъ Каина. Каинъ розсердився на Авеля, да й убивъ ёго, а Богъ за це убивъ грімомъ Каина“.

Пісьня объ Адамі и Еві.

Сидить Адамъ просто рая
И наготу покривас.

— А ти, Ево, не смутися,

— И до мене обернися,

— Прошу я тебе!

Господь Адаму говоряше:

— Де жъ ти, Адаме, живешъ?

— Осьде — въ кутку,

— Охъ, мій смутку,

— И зъ Евою молодою

— Тішу біду свою.

Заповіді не хранивъ,

... .. сотворивъ.

— О, бачъ, Ево,

— Смутна жено,

— Було жить, не грішить,

— Вибачай же теперь

— Лучче було въ раю жить,

— Солодки яблоки во рту иміть.

— Теперь треба працювати,

— Щобъ кавалокъ хліба мати

— До самоі смерти.

Зачавъ Адамъ розмышлять:

Якъ бы намъ хліба достать

Ужонатъ я не вмію

И не знаю що посію,

Бо не маю чого.

Янголъ къ ёму явився:

— Иды, Адаме, поучися,

— Візьми заступъ да нагныся,

— Копай землю, потрудися,

— Да побачишь, що тобі вродить.

Проклята Ева и змія,

Шо веліли выйти изъ рая,

И по пуці блудити,

И въ сирій землі жити

По конецъ віку.

Душа. [*Кіевская губернія*]. Душа умершаго пребываетъ въ домъ Давида. Домъ тотъ стоитъ на сухой землѣ, но окруженъ со всѣхъ сторонъ моремъ. Построенъ же домъ царемъ Давидомъ для того, чтобъ уберечься тамъ отъ смерти.

„Три святителя: Василій Великій, Григорій Богословъ и Іоаннъ Златоустъ во время своей земной жизни ходили вмѣстѣ, учили народъ, носили на плечахъ церковь Божию и въ ней совершали службу. Разъ они пришли къ болоту и съ трудомъ чрезъ него перешли. Объ этомъ узналъ владѣлецъ того мѣста и велѣлъ построить черезъ то болото мостъ. Вскорѣ господи́нь тотъ умеръ и попалъ за грѣхи въ адъ. Чрезъ нѣсколько лѣтъ святители возвращались обратно тѣмъ же путемъ и, дошедши до болота, удивились, что тутъ построенъ мостъ. Они на мосту раскинули церковь Божию и начали отправлять богослуженіе за ту душу, которая сдѣлала такое богоугодное дѣло. Едва окончилась литургія за упокой души, какъ вдругъ прилетѣлъ въ церковь ангелъ съ обожженными крыльями. На вопросъ святителей — отчего у него обожжены крылья, ангелъ отвѣчалъ имъ: „Та душа, о которой вы молились и служили службу Божию, была въ адѣ, на самомъ днѣ. Господь повелѣлъ мнѣ вывести ее изъ ада за то, что молитесь вы, и я исполнилъ волю Господню; но какъ это было трудно, вы можете судить по обожженнымъ крыльямъ. Господь послалъ меня для утѣшенія вашего“.

[*Винницкій уездъ*]. Душа чело́вѣка есть духъ, могущій принимать разные виды.

„Одна старуха рассказывала, что, когда она была еще дѣвочкой, умерла ея тѣтка. Всѣ старшіе родственники ея вышли изъ хаты, гдѣ лежала покойница; осталась она одна и услышала, что подъ „припечкомъ“ кто-то стонетъ. Дѣвушка испугалась и, выбѣжавъ изъ хаты, объявила старшимъ домашнимъ. Они вошли въ хату; стоны прекратились. Домашніе опять вышли изъ хаты, стоны опять начали повторяться. Она опять побѣжала объявить домашнимъ.“

Тогда они догадались, что тутъ что нибудь да есть. Думали, что это открывається кладъ, и потому, ставши за дѣрьми, чтобы дѣвочка не боялась, слыша стоны, — велѣли ей сказать такъ: „всяка душа да хвалить Господа“. Она это сдѣлала, и стонавшее отвѣтило: „и я хвалю Бога Предвѣчнаго“.

— Душа „покутующа“, чего ты хочешь и кто ты такая?

— Я бабка твоей бабки. Волѣе ста лѣтъ, какъ я тутъ „покутую“. Бросають на меня дрова, сметають на меня соръ. Я требую твоей помощи, окажи мнѣ ее отъ труда рукъ твоихъ, но помни, чтобы никто болѣе не трудился.

„Она взяла у матери денегъ, купила коленкору и нитокъ, сдѣлала три манишки, вынесла на ярмарку и продала ихъ. Отдавши взятые у матери на покушеу деньги, она опять купила на оставшійся барышъ коленкору и нитокъ для той же цѣли. Видя, что денегъ уже достаточно для платы за богослуженіе, она обратилась къ ксендзу, который отслужилъ панихиду за упокой усопшей. Возвратясь домой и прочитавъ молитву за упокой души (Aniоł Pański), стали обѣдать. Только что начали ѣсть, вдругъ видятъ, стоитъ у порога женщина, довольно пожилая, и ни на кого больше не смотритъ, какъ только на ту дѣвушку, и при этомъ сказала ей: „Bóg zapłać“. И повторивши это три раза, стала невидима. Утверждаютъ, что это была душа“.

[Ушицкій уыздз]. Душу народъ представляетъ себѣ въ видѣ мухи.

[Грубешовскій уыздз]. Понятіе о душѣ весьма разнообразно. Душа можетъ, по своему произволу, оставлять человѣка во время сна. Улетая изъ него, она принимаетъ на себя видъ сивой мыши.

„Душа одной молодой женщины прожила у своей матери болѣе двухъ недѣль. Въ теченіе этого времени душа ничего не ѣла, а только постоянно сидѣла надъ горячимъ хлѣбомъ и вдыхала въ себя выходящій изъ него паръ.“

[Холмз]. Душу представляютъ маленькимъ ребенкомъ.

[Харьковскій уыздз]. Душа, это — маленькій человѣчекъ съ чистымъ и прозрачнымъ тѣломъ.

[Луцкій уыздз]. Душа принимаетъ видъ человѣка.

[Каневскій уыздз]. Душа, это — маленькій ребенокъ, имѣющій крылышки.

Пѣснь о душѣ.

Изъ Києва изъ Єрусальма —

Алыдуя!

Изъ Києва изъ Єрусальма —

Господы, помылуй!

Відтыль ішло а тры черныченьки —

Алылуя!

Видтыль ішло а тры черныченьки —

Господы, помылуй!

Первая іде на главі хрестъ несе —

Алылуя!

Первая іде на главі хрестъ несе —

Господы, помылуй!

Другая іде евангелію несе —

Алылуя!

Другая іде евангелію несе —

Господы, помылуй!

Третья іде кадыльницу несе —

Алылуя!

Третья іде кадыльницу несе —

Господы, помылуй!

Встрічае іхъ Божая Матіръ —

Алылуя!

Встрічае іхъ Божая Матіръ —

Господы, помылуй!

Ой де жъ вы были а тры черныченьки —

Алылуя!

Ой де жъ вы были а тры черныченьки —

Господы, помылуй!

Ой были жъ мы, Божая Маты —

Алылуя!

Ой буль же мы, Божая Маты —

Господы, помылуй!

У Києві у Єрусалыми —

Алылуя!

У Києві у Єрусалыми —

Господы, помылуй!

Що жъ вы бачылы а тры черныченьки —

Алылуя!

Що жъ вы бачылы а тры черныченьки —

Господы, помылуй!

Бачылы жъ мы, Божая Маты —

Алылуя!

Бачылы жъ мы, Маты Божая —

Господы, помылуй!

Якъ душа зъ тіломъ та й роставалася —

Алылуя!

Якъ душа зъ тіломъ та й роставалася —

Господы, помылуй!

Роставалася та й позналася —

Алылуя!

Розставалася та й позналася —

Господы, помылуй!

Чомъ же ты тіло, чомъ ты не терпіло —

Алылуя!

Чомъ же ты тіло, чомъ ты не терпіло —

Господы, помылуй!

Чомъ же ты, главо, умомъ не зносыла —

Алылуя!

Чомъ же ты, главо, умомъ не зносыла —

Господы помылуй!

Чомъ же ты, тіло, постівъ не постыло —

Алылуя!

Чомъ же ты, тіло, постівъ не постыло —

Господы, помылуй!

Чомъ же ты, душе, неділі не чыла —

Алылуя!

Чомъ же ты, душе, неділі не чыла —

Господы помылуй!

Будешъ же ты, тіло, въ сирій землі пріты —

Алылуя!

Будешъ же ты, тіло, въ сирій землі пріты —

Господы, помылуй!

А ты будешъ, душе, у огні горіты —

Алылуя!

А ты будешъ, душе, у огні горіты —

Господы, помылуй!

Богъ. [*Ушицкій уездъ*]. Народъ представляетъ себѣ высшее существо въ образѣ чловѣка. Понятія о немъ — свѣтлыя, православныя. Его никто, нигдѣ и никогда не видѣлъ.

[*Литинскій уездъ*]. Бога-Отца народъ представляетъ себѣ въ образѣ святаго чловѣка, старика, съ огромною сѣдою бородою, живущаго въ первомъ раю, устроенномъ собственно для Себя.

[*Холмская Русь*]. Бога-Отца народъ представляетъ весьма древнимъ старцемъ.

[*Житомирскій уездъ*]. Бога-Отца простой народъ представляетъ себѣ чловѣкомъ.

Иисусъ Христосъ. [*Каневскій уездъ*]. „Сусъ Христосъ родыся зъ Дівыці Маріі, котора ёго породыла безъ мужа“.

[*Сосницькій уездъ*]. О рождествѣ Иисуса Христа народъ имѣетъ понятіе, согласное во всемъ съ повѣствованіемъ евангельскимъ.

[*Литинскій уездъ*]. „Спаситель, по мнѣнію народа, родился необыкновеннымъ образомъ, не такъ, какъ рождается всѣ мы. Духъ Святой вошелъ въ Святую Дѣву Марію ртомъ и оплодотворилъ ее, а Спаситель родился или, вѣришь сказать, вышелъ изъ нея черезъ голову. Поэтому-то утверждаютъ, что Святая Дѣва Марія и, по рожденіи Спасителя, осталась Дѣвою и поэтому же указываютъ, что у новорожденныхъ дѣтей и теперь на головѣ бываетъ замѣтно непокрытое, впродолженіе извѣтнаго времени, костью мѣсто. Спаситель родился въ Вилоземѣ, въ ясляхъ, гдѣ Пресвятая Дѣва Марія скрывалась нѣкоторое время отъ преслѣдованій царя Ирода, предназначавшаго умертвить Спасителя Младенца. Иродъ, изъ предсказаній пророка Іліи и другихъ, зналъ, что долженъ родиться Спаситель, который положить основаніе христіанской религіи и освободить изъ ада души умершихъ до того времени, а потому, подстрекаемый діаволомъ, далъ приказъ умертвить всѣхъ младенцевъ. Родившагося Спасителя укрывали волы и ослы, прикрывая его постоянно соломой и огрѣвая своимъ дыханіемъ, почему они и теперь называются благословенными; лошади же, напротивъ, прокляты Богомъ, потому что постоянно сѣдали соломѣ, которою былъ прикрываемъ Спаситель“.

„Спаситель жилъ на землѣ тридцать-три года и занимался въ это время разными ремеслами, приобрѣтая этимъ пропитаніе для себя и для своей Матери, Пресвятой Дѣвы Маріи“.

[*Луцкій уездъ*]. О Спасителѣ народъ имѣетъ правильное понятіе.

[*Винницкій уездъ*]. О земной жизни Спасителя въ народѣ сохранилось слѣдующее сказаніе:

„Однажды Спаситель проходилъ черезъ ниву богатаго человѣка, во время воздѣлыванія ея подъ посѣвъ. Земля была хорошая. Спаситель спросилъ:

— Что, человѣче, будетъ здѣсь хлѣбъ?

— О, какъ не быть на этой землѣ хлѣбу; я знаю, что и безъ Бога будетъ здѣсь хлѣбъ.

„Господь пошелъ дальше и увидѣлъ бѣдняка, воздѣлывающаго свою землю. По неизмѣннѣ хорошаго снаряда и хорошей скотины, онъ кой-какъ расцарапалъ свою землю. Господь спросилъ его:

— Что, человѣче, будетъ здѣсь хлѣбъ?

— Богъ дастъ, — будетъ, отвѣчалъ бѣднякъ.

— Ну, говоритъ Спаситель, — ты довольно потрудился: сѣй, и завтра выходи жать.

„Бѣднякъ пришелъ въ изумленіе отъ этихъ словъ прохожаго, но пологился во всемъ на Бога. На прощаньи Господь сказалъ ему:

— Завтра, какъ ты будешь жать, здѣсь будутъ проходить жида и

спрашивать тебя: „проходилъ ли здѣсь такой-то?“ ты скажешь имъ, что проходилъ.

„Вотъ, на другой день, бѣднякъ, побуждаемый голодомъ, вышелъ съ женой на жатву, смотритъ: на его нивѣ такая рожь, что лучше и желать нельзя. Приходить и богачъ посмотрѣть на свои всходы и видитъ, что на его нивѣ выросла такая же рожь, сѣлая, какъ и на нивѣ бѣдняка, но только тамъ, гдѣ прошелъ Господь, а остальное пространство поросло бурьяномъ.

— Что значить, обратился онъ къ бѣдняку: что на твоей нивѣ такой хорошей урожай, а на моей только тамъ, гдѣ прошелъ вчерашній путникъ.

— Не знаю, отвѣчалъ бѣднякъ; но вчера тотъ путникъ сказалъ мнѣ: „сѣй и завтра жни“. Я думаю, что это былъ Богъ.

„Тогда и богачъ догадался, что это былъ Богъ и сказалъ:

— Жаль, что не зналъ: тогда бы я выводилъ Его по всей нивѣ.

„Видитъ бѣднякъ, — жида идутъ и спрашиваютъ его: „не проходилъ ли здѣсь такой то человекъ?“

— Проходилъ.

— Когда?

— Вчера, когда я сѣялъ эту рожь.

— Врешь, тому уже годъ, какъ ты сѣялъ.

„Такимъ образомъ, жида не повѣрили правдѣ“.

[Харьковскій уездъ]. „Ишовъ Сусъ Хрыстось зъ святымъ Петромъ. Прийшлося їмъ ночувать у дорозі. Просятся вони у одну хату; дома бувъ одинъ чоловікъ, а жінки не було. Чоловікъ ставъ відказувати:

— Не проситя, люде добрі, у мене жінка скажена; якъ вона прійде, до не вамъ, не мені покою не буде.

„Спасытель и Петро просылы такы того чоловіка, помы вінъ пустывъ їхъ.

— Глядіть, добры люде, про мене, якъ знаете, тылько впокою вамъ не буде.

„Ввійшли у хату. Спасытель и Петро лягли підъ лавою: Спасытель підъ стінкою, а Петро відъ краю, а чоловікъ лігъ на полу. О півночы прыходе до дому пъяна жінка, почала лаяты, а далі й быты чоловіка. Якъ перестала вже быты ёго, уздріла Петра та й каже:

— Э, та ты тутъ не одинъ, зъ тобою ще якысь пъяныці, понаводывъ уже!

„Кынулась до Петра, была, была ёго, та выпяты за чоловіка, а потімъ выпяты за Петра, побыла ёго и вдруге. Петро и просе Спасытеля:

— Господы, ляжь ще хоть ты одъ краю, а то у мене уже ребра болять.

„Лігъ Спаситель одъ краю, а Петро лігъ підъ стінкою. Жінка, побывши чоловіка и втретте, каже:

— Постой, я ще другого, того, що підъ стінкою. Та вигьять до Петра, побыла его бідолагу и въ третій разъ“.

[*Винникий уяздъ*]. „Єдного разу Господь зъ св. Петромъ и Павломъ ходылы по землі и зайшли до Авраама въ гості. Авраамъ принявъ ихъ и угостывъ бардзо добре, и вони обіцялы ёму за тее, що у ёго черезъ рікъ уродытся сынъ, не вважаючы на те, що Авраамъ мавъ уже більше лєтъ сто літъ и не сподівався уже маты дїтей.

„Черезъ рікъ уродывся у Авраама сынъ, которого вінъ назвавъ Сачкомъ. Сачко вырісь гарный, жваый парень и вже бувъ зъ ёго добрый погоньчъ або й ролныкъ, аже бувъ бардзо послушный, за те Авраамъ купывъ ёму на торзі гарну люльку. Отъ, одного разу Господь каже до Авраама:

— Аврааме! колы ты мене щыре любишь, то застрель сына свого Сачка.

„Авраамъ бардзо любывъ Бога. Недовго думаючы, набывъ фудзію, взявъ Сачка за руку, повівъ ёго въ гай, прывязавъ до дуба, одвівъ курка и вже хотівъ було стреляты, але жъ Господь, побачывши, же Авраамъ хоче застрелиты Сачка, то й Господеві жаль зробылося. Пославъ янголя, жебъ вінъ сказавъ Авраамові, щобъ вінъ не стрелявъ. Але жъ янголь летівъ, летівъ зъ неба, ажъ перекидывся та летівъ, а на решті, бачышь, же не можна долетіты, а тутъ Авраамъ вже отъ-отъ має спустыты курка, — давай крычаты що було слыы: „Авраме, не стреляй, Авраме, не стреляй, бо Сачко добрый хлопецъ“. Але жъ побачывши, що и крыкомъ нічого не візме, замочывъ пановку, и Авраамъ не мігъ уже застрелыты Сачка, бо скілько не хлянавъ, пановка не спалыла“.

„Въ єдномъ селі бувъ бардзо цікаый коваль; бувало, якъ выстрыгне плуга, рало, сокыру, або окуе воза, то — на чудо, ажъ сміється. А ще треба знаты, же вінъ бувъ бардзо гордый, казавъ себе вельчаты: „мастеръ надъ майстрамы“. Отъ, єдного разу вінъ зъ своїмы наймытамы робыть въ кузні, ажъ то йдутъ тры старці и заходятъ до кузні. Сталы вони на порозі и кажуть:

— Будьте ласкові, майстре, подаріть насъ.

„Розсердывся коваль на старцівъ, за те, що не звалы ёго: „мастеръ надъ майстрамы“, и каже до ныхъ:

— Знайте, що мене все село и вся околиця зове „мастромъ надъ майстрамы“, а вы, обдертусы, зовете мене тылько майстромъ, памятайте, жебъ я не чувъ одъ васъ того більше.

— Ну, колы вы такой мастеръ, же кажете вельчаты васъ „мастромъ“

надъ майстрамы“, каже еденъ старецъ, то, будьте ласкаві, скажите намъ, що вы умієте робыты?

„Роземіався коваль и каже:

— Жебысь знавъ, що я умію робыты, то я тобі скажу, що я умію же робыты.

— А зъ старого молодого вы можете зробыты?

„Ще гіршъ засміався коваль, — ажъ за жывіть взявся та й каже:

— А може ты, діду, умієшь зробыты таку штуку?

— А чому жъ ні, зроблю.

— А ну, зробы.

„Якъ разъ въ ту пору проходывъ коло кузні старый дідъ. Старецъ задокликавъ ёго кузні и казавъ своїмъ товаришамъ вкынуты ёго на огонь. Вкынули дідка. Тіло ёго почорніло, на решті вінъ весь згорівъ, осталыся тилько де які кості. Потімъ той же старецъ казавъ добуты зъ огню недогорівшы кості, казавъ положить ихъ на ковадлі, і ну дуты молотами. Ударылы тры разы по кісткахъ, кості зробылыся білы; ударылы зновъ тры разы, на костяхъ стало росты тіло и вже цілый чоловікъ, тилько безъ духу. Тутъ старецъ пыхнувъ на нёго своїмъ духомъ и той чоловікъ оживъ, та вже не той дідокъ, що бувъ перше, а парубокъ, молодой, здоровый, прыстойный, хочъ до шлюбу ставляй. Забачывъ, коваль здывовався, здывовалася и челядь ёго, — котора пізнала, що то не прости старці зробылы зъ старого молодого, а самъ Господь Мылосердный, Сусъ Хрытосъ и товариші ёго св. Петро и Павло.

„У коваля того бувъ старый батько, старый якъ світь, казалы, що ёму есть уже бильше, якъ сто літь. Отъ, ковалысько, зъ дурного розуму, посилае по свого батька, вже то, бачъ, хоче вдаты таку штуку, якъ Господь мылосердный зробывъ — одмолодіты старого. Прыходыть наймытъ до хаты та й каже.

— Татуню! Майстеръ надъ майстрамы васъ клычуть.

„Старый бувъ вже глухий такъ, же наймытъ мусывъ добре крычаты, помы вінъ почуе. Але жъ то старый, розыбравшы, чого хоче одъ ёго наймытъ, каже:

— Йды до кузні и скажы майстрові, що я не здужаю и зъ нечы злізты, не то що до кузні дойты.

„Прыйшовъ наймытъ до кузні та й каже до коваля:

— Не могутъ татунъ прыйты до кузні.

— А колы не може, то підить и въ штырохъ прынесіть сюда заразъ.

„Пійшылы наймыты и прынеслы ковалёвого батька.

— Ну, старый, знаєшь, на що я казавъ прынесы тебе сюда? Я хочу зробыты зъ тебе молодого. Возміть хлопці та вкыньте ёго на огонь.

„Закричавъ дідъ дивними голосами — та й Богу душу отдавъ. Вытягли неживого батька, положили на ковадлі и ну гріть молотами, ажъ костемъ поламалася. Бьють молотами, нема нічого. Поламалы всі косточки, а тіло не наростає на їхъ. Отъ, коваль и злякався вже:

— Ну, каже, буде жъ мнѣ теперъ: забивъ батька!

„Ажъ то на ту пору коло кузні зновъ проходять: Спаситель и св. Петро и Павло. Выйшовъ коваль та й бухъ Господові въ ноги:

— Эй, змылуйся, Господоньбу! забивъ я свого батька; хотівъ, бачъ, зробити зъ старого молодого, та не вдалася штука!

„Змыловався Господь надъ ковалемъ, бо побачивъ, же вінъ розбався въ своїмъ гріху. Зайшовъ у кузню, казавъ зобраты поломаны костки, вдаривъ вылько разъ молотомъ, пыхнувъ на нѣго своїмъ духомъ, старій вставъ, та вже не старій, а молоденькій, такъ літъ на тридцять показує.

„Тутъ Господь сказавъ ёму, що вінъ проживе ще три роки, а на четвертій умре; а ковалеві сказавъ, щобъ вінъ шанувавъ свого батька, не якъ молодого, а такъ якъ старого; научивъ, щобъ вінъ не бувъ гордий, и пішовъ зъ товаришами своєю дорогою“.

„Когда Богъ ходилъ по землѣ (а онъ всегда ходилъ съ апостолами Петромъ и Павломъ), тогда былъ на землѣ золотой вѣкъ: хлѣба и всего тогда было очень много; колосья злаковъ доходили до земли. Уменьшилъ же Богъ колосья вотъ за что: „Одинъ разъ Спаситель, съ апостолами Петромъ и Павломъ; зашелъ къ одной женщинѣ, въ образѣ нищихъ, и началъ просить милостыни. Женщина же эта сказала:

— Вотъ тамъ за окномъ лежитъ кусочекъ хлѣба, возьмите и идите себѣ.

„Они подняли тотъ хлѣбъ и увидѣли, что тѣмъ хлѣбомъ женщина отерла дитя. Сожалѣя, что Его даръ такъ неуважаемъ, Богъ рѣшилъ лишити этого дара людей; съ этой цѣлью онъ пришелъ къ растущей пшеницѣ и началъ отирать ее снизу до верху, въ намѣреніи отереть всю; въ то время собаки начали выть, и Богъ оставилъ немного для нихъ“. По повѣстію народа, человекъ пользуется собачьею частью“.

О хожденіи Бога съ апостолами Петромъ и Павломъ по землѣ, — есть такая легенда:

„Въ давні времена, якъ ходивъ по земли Богъ зъ Петромъ и Павломъ, у неділю рано зайшли вони до попа и просили, щобъ імъ дали пообідати. Прийшовъ піпъ та каже:

— Чого вони хотять? А попада й каже:

— Вони просять, щобъ імъ дати пообідати.

— Нехай перше змолотять по копі.

„Повівъ їхъ до клуні и давъ імъ по копі: Богові копу, Петрові копу и Павлови копу, та й допіру дає імъ пообідати; идуть вони до купы молотыты. Богъ каже:

— Вінъ намъ по копі скинувъ, колы вінъ такый, треба ёму змолотыты всеньке.

„Взявъ Богъ запалывъ стырту жыта, сторіло. Богъ дихнувъ духомъ и все стало окреме: зерно особе, полова особе, салома особе. Побачывъ піпъ, якъ Богъ молотывъ, та й побігъ до пана и говорыть:

— Дайте мыні молотыты пшеницю за половыну.

„Панъ согласывся. Запалывъ піпъ тієъ и весь тієъ згорівъ. Стоє піпъ надъ попеломъ и дыхає. Дыхавъ, дыхавъ, но нічого не зробывъ та й пішовъ до дому; взявъ грошы, догнавъ Бога, Петра и Павла, и каже:

— Куды вы идете, Божі старці?

— Идемъ у світь, каже Богъ.

— И я піду зъ вами.

— Иды.

„Идуть вони, идуть, пытається піпъ:

— Де мы будемъ ночуваты?

— За селомъ, каже Богъ.

— Щожъ мы будемъ їсты?

— Віжы до чоловіка въ хлівъ, тамъ є маленький баранчыгъ: возьмы ёго и принеси сюда.

„Пішовъ піпъ у хлівъ, дывытся а тамъ два бараны: велькый и маленький. Піпъ говорить до себе: „Що жъ мыні такый маленький: Богъ хоче їсты и я хочу, то мы маленькымъ не наїмося“. Бере піпъ здорового барана и тягне зъ хліва. Баранъ закрычавъ, хазяїнъ выбігъ и почавъ попа быты.

— Хто тобі казавъ браты?

— Богъ.

— Которого жъ тобі казавъ браты?

— Маленького.

— Ну, маленького беры, а здорового не дамъ.

„Прыносять піпъ маленького баранця, а легке и печінкы піпъ укравъ, сховавъ на-завтра. Идуть вони рано въ село, а въ тімъ селі панова дочка була слаба. Богъ взявъ порубавъ дочку, переполоскавъ въ воді и склеївъ, якъ слідує, положывъ на столі, дихнувъ, и вона встала. Відкрывъ панъ скрыню грошей и говорыть:

— Беріть скільки хочете.

„Богъ узявъ жменю, Петро жменю и Павло жменю, а піпъ повну торбу и пішли. Идутъ вони идутъ, прыходять у друге село, а тамъ сказаны, що есть у пана слаба дочка. Богъ пошовъ въ путь, а піпъ пошовъ лічыть. Приходять и говорять панові:

— Я чувъ, що у васъ дочка слаба, позвольте я її буду порубати.

— Добре, каже панъ.

„Піпъ порубавъ дочку, переполоскавъ у чистій воді, склавъ на столі та й дыхає, а вона такы не встает. Вінъ хтівъ утікаты, а ёго не пустили.

— Скоро вона не встане, то мы тебе такъ порубаемо.

„Богъ каже:

— Вернімся та выкупимъ того дурня ще разъ.

„Прыйшовъ Богъ,дохнувъ, и вона встала. Панъ відчынивъ скриню:

— Беріть гроши, скільки кому треба!

„Богъ узявъ жменю, Петро жменю и Павло жменю, а піпъ повну торбу, и пішли. Прыходять до річки, а піпъ и каже:

— Якъ же мы будемъ перевозытьця, колы нема на чому?

„Иде Богъ упередъ, Петро и Павло за нимъ, а піпъ изъ самого заду. Ті перейшли по-верхъ воды, а піпъ почавъ зарыпаты, зарынувъ по пахи. Богъ и пытається:

— Ты вєравъ легке и печінкы зъ барана?

— Ні, каже піпъ.

— Ну, ще цей разъ простю.

„Идутъ, идутъ, — уже вечеръ, а Богъ пытається:

— Де мы будемъ ночуваты, чы тамъ, де плачуть, чы тамъ, де скачуть?

— Тамъ, де скачуть, каже піпъ.

„Прыходять вони до корчмы; лягає Богъ підъ грубою, Петро — коло Бога, Павло — коло Петра, а піпъ зъ самого краю. Ажъ ось прыходять тры пъяныхъ мужыківъ и кажутъ:

— А що то за єдны сплять? чы е въ їхъ пашпортъ? А піпъ каже:

— Нема.

„Бере мужыкъ пона, выбывъ та й пустывъ. Піпъ лігъ знову та й каже до Петра:

— Пустіть мене туды, бо тутъ будуть зновъ быты.

„Прыходять другий мужыкъ та й каже:

— Уже крайнёго былы, теперъ давай сюды того, що лежить другимъ.

„Выбылы, выбылы та й пустылы. Піпъ лігъ та й каже до Павла:

— Эй, пустіть мене, бо ще будуть быты.

„Приходять третій мужыкъ и каже:

— Уже цѣго были и цѣго были, давай ще третѣго.

„Выбылы, выбылы й пустылы. Піпъ лігъ коло Бога и просить:

— Пустить-но мене підъ грубу.

„Приходять вже всі тры мужыкы и кажутъ: цѣго были, цѣго были и цѣго были, давай ще й цѣго, четвертого“.

„Вытягли попа, побылы, побылы и пустылы. Идутъ вони, идутъ цілий день; въ вечері зновъ Богъ пытається:

— Де мы будемъ ночуваты, чы тамъ, де плачуть, чы тамъ, де скачуть?

— Тамъ, де плачуть, каже піпъ.

„Прийшли на похоронъ; сівъ піпъ, зачавъ чытаты совтыру (псалтырь). Попу дають істы й пыты. Выходять вони звідты; піпъ и говорять:

— Якъ бы я бувъ знавъ, то и вчора ночувавъ бы тутъ, а не тамъ, де скачуть.

„Приходять вони до перехрестної дороги, Богъ и каже:

— Тутъ уже намъ треба розыйтысь: давай гроши — розділімося.

„Іхъ штырі, а Богъ кладе гроши на п'ять купокъ и кладучи говорять:

— Єдна — мені, а це тобі, Павле, а це тобі, Петре, а це тобі, попе, а ця тому, хто признається, що вкравъ зъ баранця легке и печінкы.

— Я вкравъ, каже піпъ.

„Богъ тоді и каже тому попу:

— Всіхъ ціхъ грошей, що мы заробылы, намъ не треба, беры якъ хочешъ собі всі на легке поживання; тилько слухай, що я тобі скажу: не будь такый лукавый.

„И кожный изъ іхъ пішовъ своєю дорогою“.

Духъ святой. [*Ушмихій уездъ*]. О Святомъ Духѣ народъ имѣеть правильное понятіе.

Божія Матерь. Божія Матерь была Іудейка. Когда Ей было три года, родители привели Ее въ школу (синагогу), для изученія Закона Божія, гдѣ все время проводила въ той части школы, куда никто не можетъ входить, кромѣ стараго раввина, и то только три раза въ годъ. Во все время пребыванія въ школѣ, Матерь Божія питалась пищею, приносимою ей ангеломъ. На тринадцатомъ году жизни она родила Спасителя; жила на землѣ всего сорокъ шесть лѣтъ, и сорока семи лѣтъ взята ангелами живою на небо.

Пѣснь Почаевской Божіей Матери.

[Матевъ, Черкаскаго уѣзда].

Пасли пастырі овці на горі,
 Да выдалы гобразъ Матері Божої на скалі
 На той скалі сліды знаты,
 Де стояла Божая Маты,
 Изъ нихъ воду беруть,
 Усімъ вірнымъ дають.
 А зъ Баграда-града
 Туркы въ Почаевъ войшли,
 Много народу хрыстыянъ знайшли,
 Сталы браты, брамы штурмуваты,
 Хотілы въ неволю хрыстыянъ забраты.
 Дакъ не помогла імъ Божая Маты.
 Туркы, Татары брамы облягли
 И вже патріарсі голову зъ плечъ зняли;
 Несуть голову у руцѣхъ взявши,
 Матері Божій поклінъ отдавши.
 А й же невіра-турокъ проклятый!
 А въ монастырі люде закрычали;
 Руці возносять,
 Крежемъ падають,
 Матері Божій
 Поклінъ подають.
 Змылуйся, Божая Маты,
 Не дай же намъ погыбаты,
 Ты есть, Царыця неба и землі!
 Не бійтеся, хрыстыяне,
 Не пустымо бусурмана—
 Святъ Мыхаїль зъ мечемъ йде,
 Мечемъ їхъ побѣе.
 Крыкнувъ баша: «забыта наша!
 Якого війська... да все зъ мечамы
 Выступае вслїдъ за нами,
 Да нейде землею—йде облакамы
 Уже стріли и пулі пострелялы.
 Назадъ намъ їхъ поверталы
 А все невіру-турка побїждали.»
 Зарікся турокъ по вікі віковъ амініь.
 Больше не будемъ воюваты
 И Почаева займаты,
 Ажъ поки тутъ буде
 Божая Маты.
 Заприсягъ же турокъ на вікы, амініь.

[Рогозовъ, Переяславскаго уѣзда].

- 1 Выйшла зоря вечоровая,
- 2 Надъ Почасвомъ стала —
- 3 Выступило Турецьке вѣйско
- 4 Якъ черная хмара.
- 5 Ой вийшовъ, вийшовъ чернець Залізо,
- 6 Слѣзамы умывся:
- 7 — Ой, рятуй, рятуй, Маты Божая,
- 8 — Монастырь погібае.
- 9 — «Ой не плачь, не плачь, чернець Залізо!
- 10 — Монастырь не загине:
- 11 — Мусымо статы, монастырь рятувати,
- 12 — Чудо показаты.»
- 13 Ой выступила Матірѣ Божая,
- 14 На крыжеві стала
- 15 Кулі вертала, турка вбывала,
- 16 Манастирь рятувала.
- 17 Дознались туркы, злы недовіркы,
- 18 Що есть Божая Маты,
- 19 Подпысалыся до Почаева
- 20 Що года дань даваты.
- 21 Самі вы, туркы, злі-недовіркы,
- 22 Самі вы зло й учынылы,
- 23 Що въ славному градѣ, ажъ у Вышневі,
- 24 Кровь зъ піскомъ змісылы.
- 25 Вы, хрыстіяне, вы, православні,
- 26 До Бога ударяйте —
- 27 Матері Божій Почаевській
- 28 Поклонъ создайте.

Б **).

[Борисполь, Переяславскаго уѣзда].

- 1 Б=Зійшла... 1 А, 2 Б=2 А, 3 Б = Вышло, вийшло
- 3 А, 4 Б =... темная... 4 А.
- 5 Туркы татары
- 6 Городь оступилы

*) Это — вариантъ, см. предисловіе.

**) Подъ этою буквой, а также подъ В, помѣщены разночтенія, см. предисловіе.

- 7 Почаєвъ воєвати —
- 8 Божя Маты Почаєвська
- 9 Буде насъ рятувати
- 10 Отець Залізо зъ веліи вийшовъ
- 11 Б =...ся вмыває 6 А, 12 Б = Охъ... 7 А, 13 Б = Почаєвъ...
... 8 А, 14 Б =... Отець Залізо 9 А, 15 Б = нашъ Почаєвъ...
10 А, 16 Б =...чудь показати 11 А, 17 Б = Почаєвъ 11 А,
18 Б = 13 А, 19 Б = 14 А, 20 Б = 15 А, 21 Б = Почаєвъ... 16 А,
22 Турокъ не вірять: изъ лука мірять,
23 На манастыръ ціляє.
- 24 Ой тыі стрілы, назадъ лютілы
- 25 Самыхъ їхъ побывалы
- 26 Б = прокляті... 21 А, 27 не славы наробылы
- 28 Б = 23 А, 29 Б = 24 А, 34 мы єсть люде и всі хрыстьяне,
- 35 Б =... всі вдаряймо 26 А, 36 Б = 27 А, 37 Б = 28 А.

В.

[Wołuní Steckiego, т. I, стр. 109 — 111].

- 1 В = 1 Б, 2 В = 2 А, 3 В = 3 Б, 4 В = 4 Б
- 5 Вийшло, вийшло, брямы облягло
- 6 Та й взялося воєвати.
- 7 В =... плаче, рыдає 10 Б, 8 В = 8 А, 9 В = не...отче... 9 А
- 10 Не умывайся слёзами
- 11 В = 16 Б, 12 В =... рятувати 16 А
- 13 Вийшла, вийшла Божая Маты,
- 14 В =...своімъ троні... 14 А, 15 В =...коні тратувала 15 А
- 16 В = 16 А, 17 В = 30 Б, 18 В =...то... 18 А, 19 В = записалыся... 19 А, 20 В = Велькую... 20 А.
- 21 Зеукалы свічку ізъ ярого воску,
- 22 Воскомъ облыту,
- 23 Порохомъ набыту,
- 24 Въ монастыръ доставлялы.
- 25 Підъ тую свічку
- 26 Шість волівъ запрягалы,
- 27 Підъ Почаєвску гору
- 28 Въ монастыръ доставлялы.
- 29 Прыснлыся старому черныцю
- 30 Теі свічки не світыты,
- 31 Вывезты іі въ чысте поле,
- 32 Сокрыамы розбыты.
- 33 Вывезлы свічку въ чысте поле,
- 34 Сокрыамы розбывалы,
- 35 Кулі, патроны на всі стороны

36 По полю розкыдали.
 37 В = Ой... вы... 21 А, 38 В = 27 Б.
 39 Въ славному містечку въ Влинывці
 30 В=...розмісшы 24 А, 31 В=А мы люде, мы..34 Б
 32 В=...ся удаваймо 26 А, 33 В=27 А, 34 В=Всі.....
 отдаймо 28 А.

Боговозбранной Діві.

[*Борисполь, Переяславскаго уѣзда*].

Боговозбранная Діва, Маты-отроковыце,
 Детствомъ похвальная, Пречистая,
 У молодыхъ літяхъ вела мене у свої волі
 Тяжкого припадеу гріховъ моихъ одъ неволі.
 Милосты не маю, підлізты не смію....
 Ты-жь, наша обороно, я на тебе всю надію имію.
 Простырай-же руці, котрі Бога носилы,
 Показуй-же ти персі, котрі Христа кормыли.
 Покрый-же насъ своїмъ честнымъ омофоромъ —
 Служителі вічни будемъ передъ твоімъ Сыномъ.
 Сойдутъ Ангели зъ неба будуть насъ будыты
 Сынъ нашъ Богъ нашъ буде одъ гріховъ судиты
 Черезъ тебе, клядъбо, зайшовъ Господь зъ сѣго світа...
 Благословы, Чистая Панно, всіхъ насъ на многіє літа.

Пресвятой Богородицѣ Бердичевской.

[*Изъ рукописнаго сборника Булиша*].

Взываетъ тебе ціла Украина,
 Діво, Царица, надеждо едина,
 Абись подала руку ей въ пригоді,
 Въ огню, повітрі, войны и голода
 Ти намъ черезъ Сына збавленніє справила;
 Хочъ душа зъ тіломъ много согрішила,
 Не дай пропасти, маєшь до насъ право
 Отжени сильно всяке зло лукаво;
 Къ тебѣ отъ всіхъ сторонъ людъ ся собираеть,
 Бо- всіхъ приймаєшь, хто тя призываетъ.
 Тутъ, въ Бердичеві, хто ты о що просить
 Ціло-радостно благодать односмыть:
 Сліпъ, хори, хроми буває здоровый,
 Въ смутку ратунокъ одбірає новый;

Сила бісовська и та одступаєть,
Помощь Маріі сію проганяєть;
Імъ же случитя въ водахъ потопаты,
Животъ даруєшь, преблагая Маты
Будучи уже сложены на мары,
Хвалять тя, Діво, и приносять дари.
Свядчать таблиці рукъ, ногъ, полии стіны—
Много ласкъ отъ Ласкавоі.
Нехъ воеводство Кіевское голосыть,
Якъ много дарівъ зъ рукъ твоихъ односыть;
Ты свавольныі купы прогонила
Отъ нашествій ихъ городъ сохранила,
Та покій сладкый дала Україні,
За що тя хвалимъ одъ віку до ныні.
Помагай, Матко, намъ въ каждой потребі
Живущимъ на землі, и сподобы въ небі
Лицемъ къ лицу Бога оглядаты,
Съ Нымъ и съ Тобою вічно царствуваты.

Охтырсьвій Божій Матері.

[Харьковъ. Изъ рукописнаго сборника Кулиша].

Схилилися віки
И всі чоловіки
Руської державы,
А нашої славы

Суще въ благостыні (2).

Се бо изъ востока,
Звізда безъ порока,
Ахтырская Діва
Во образі жива

На престоль узыде (2).

У храмі Покровськимъ,
На стильці жонськимъ,
У теперешні віки
Зъ небеснымы лики

Избра місце святе и чисте (2).

Де молятся Сыну
И у день, и у вікъ віку
Крысть амохворомъ
И зъ Ангельскимъ хоромъ

И служатъ, славословлять (2).

Простырає руки
Да ни збавыть муки,
Віруюцій народъ

Відъ грішної страсты и вражоі часты (2).

Чуда дасть ускорі
На землі й на морі,
Честной твоїй иконі
Відасы поклони,
Молымъ Діву

Во образі святу и живу (2).

Исціля болізды
На много літь жизды,
Пісня до слону,
Небесному трону
Польчує віки

И бере на віки (2).

О, Матірѣ Пресвята,
Умоли Распѣята,
Исправы наши пути
Во всякій минуті
Твоему Сыну

Работаты выну (2).

Слінымъ даєшь зряки,
Чортивѣ гонышь мраки,
Кривыхъ и хромыхъ

Робыты способныхъ (2).

[Оттуда же].

Дивная Владычице наша Пресвятая
Розны чуда творишь, Преплагая (2).
У Охтырці на предмісті, якъ сонечко ясне,
Якъ у Рамні, такъ и у долі чуда сотворяєшь (2)!
Слінымъ очі просвітляєшь, немощныхъ посіщаєшь,
Кривыхъ, хворыхъ робышь слободныхъ (2).
Градъ Охтырка полководный
Въ сѣму світу путь слободный (2)
Зріты преславныхъ чудесь
На исцілення душі и тілесъ (2)
У покровы Богоматері лучі засіялы,
Де Пресвятая Панна на престолі стояла,
Припадімо передъ Нею тіломъ и душою
И обмыемъ совість цілебною водою (2).
Цюю радисть прийміте, Панну усі славте
И у пісняхъ объ чудесахъ її усімъ співайте (2),
Просючи исцілення кривымъ, слінымъ,
Що и зъ вірою идуть прославляють (2),
Не лиши насъ просящихъ, до тебе приходящихъ,
Зъ вірою и любовію відъ Тебе відходящихъ (2),
Прийми відъ насъ Бого маты цюю похвалу,
Що даруєшь цільбу злоту стару и малу (2).

Ангелы. [*Литинскій уездъ*]. Ангелы и часть архангеловъ сотворени Богомъ, для служенія Ему. Архангелы представляются въ образъ молодыхъ красивыхъ людей съ крыльями. Ангелы же — въ образъ птицъ съ человѣческими головами. Ангелами дѣлаются всѣ крещенныя дѣти, умершія въ первые дни своей жизни и не сосавшія груди матери.

[*Соснецкій уездъ*]. Объ ангелахъ народъ имѣеть правильное понятіе.

Св. Михаилу.

[*Изъ рукописнаго сборника Булиши*].

Михайле! кто яко Богъ возопивъ есть
 Егда зъ небесивъ Люципера у адъ струтивъ есть (2),
 Захотивъ бо той проклятый рівнымъ буты Богу,
 Тимъ паде, акі мольнія, унизъ тобі підъ ногу (2),
 Цехъ гордый, проклятый, зъ небесъ пораженный,
 Зо всіми демонами-бісами до пецла низверженный! (2),
 Не терпить бо, Михайле, світлости твоєі,
 Утікає й забуває гордості своєі (2),
 И де тилькі имя твое славимо буває,
 Вітты прогонить сатану и демонъ втікає (2).
 Славенъ еси, Михайле, по усіхъ земнихъ странахъ,
 У царяхъ и короляхъ, княжатахъ и сильнихъ гетьманахъ (2).
 Ты Єноха перенісь еси колись убо до раю —
 Тимъ же й силу чудесъ твоіхъ и славу воспіваю (2).
 Ты и Мойсея со Израильтянами перевівъ черезъ море,
 Хвараона потопивъ и зробивъ ёму великое горе (2).
 Данила ввержена львамъ уста заградивъ еси,
 Прийти Данилу и зъ хлібомъ Аввакума звавъ еси (2).
 Давиду помігъ еси Галияхта поразити
 И голову проклятому каменемъ сокрушити (2).
 Ты Иусу Навину на гумні представъ,
 Иусъ Навинъ тя уздривъ и предъ тобою упавъ (2).
 И гды же славлять тя, чудный Михайле,
 Представавъ еси на помічъ и ратувавъ сміло (2).
 Петро Апостоль помошника знайшовъ тя у темниці,
 Сказавъ еси: «устанъ Петре, й ступай зъ плениці» (2).
 Архипъ старецъ молитвами тебе призыває,
 Камінь, жезломъ пораженный, воду пожирає (2).
 Михайле, храмъ свій заховавши відъ води потоплення,
 Заховай насъ, молимъ тя, відъ усякої пригоди и грихівъ
 плиненья (2).
 Воспоємъ и зъ янголы Бога единого,
 У Тройці святий во вікъ віковъ славимого! (2)

Св. Петро и св. Павелъ. [*Записалъ Константинъ Жуковский.*]

„Разъ св. Петро и Павло ходылы по землі, ажъ то здыбають воны вовка. Воны ёго трохы злякалысь, ане жъ то вовкъ каже до ныхъ:

— Не бійтєсь мене: я вамъ нічого не зроблю, а буду васъ просыты: прыйміть мене за апостола.

— Добре, каже Петро: прыймемъ тебе за апостола, тылькы памятай, жє у насъ теперъ шістъ — не можна істы мнєса (тоді саме була Петрівка).

— Добре, каже вовкъ: не буду істы мнєса, тылько прыйміть.

— Ну, ще зъ тобою роботы, ходы зъ нами — будешъ апостоломъ.

„Иде вовкъ зъ нымы день, иде другый, иде третій, — не ідыть Петро и Павло нічого, и вовкъ нічого не ість. Вже вовкові жывіть прытягнуло ажъ до спыны, хочъ бы мышкою маленькою пожывытьця, та де тамъ! На рєшті, на четвертый день, вовкъ не вытерпівъ: дывытця, — на ставу пловають гусы. Вовкъ прызостався — хапъ гуску, та й ізівъ. Вже то йде небі невыненъ. Оглядуєтєся св. Петро, бачыть, а у вовка на морді шірє.

— А що ты, каже, зробывъ, на що ты зівъ гуску?

— А на що жъ вона на апостола сычала? я її за те саме и зівъ.

— Э, колы такъ, то не можете вы, вовче, буты апостоломъ, ідіте собі одъ насъ.

„И св. Петро прогнавъ вовка“.

Святой Николай. [*Ушницкій уездъ.*] Волки находятся подъ покровительствомъ св. Николая. Одинъ человекъ ѣхалъ лѣсомъ, гдѣ захватила его ночь, и онъ остановился ночевать. Вдругъ прибѣгаетъ стадо волковъ и между ними является старичокъ. Этотъ старичокъ приказываетъ тому человеку отрѣзать у своихъ лошадей ляшки и дать волкамъ. Человекъ не согласился, жалѣя, конечно, лошадей. Св. Николай самъ вырѣзалъ и отдалъ волкамъ, потомъ сказалъ имъ, чтобы они пошли и съѣли корову одной вдовы, которая жила въ селѣ Катериновкѣ, — слободѣ раскольниковъ, возлѣ села Сыворогъ, и постоянно пасла свой скотъ по чужимъ травамъ. Человекъ, котораго лошади были такъ изуродованы, съ-перенугу лёгъ и разсуждалъ самъ съ собою, что ему дѣлать съ лошадьми. Но поутру увидѣлъ, что лошади его цѣлы, какъ были. Ему лежалъ путь черезъ Катериновку, и онъ, пріѣхавши, какъ разъ увидѣлъ плачущую по своей коровѣ вдову и разсказалъ ей, что видѣлъ въ лѣсу св. Николая, что онъ велѣлъ волкамъ съѣсть ея корову за то, что она дѣлала убытки людямъ.

Св. Миколаю.

[Городише, Черкасскаго уѣзда, Кіевской губ.]

- 1 Большого несть на землі трона,
- 2 Хто схощеть собі за патрона
- 3 Забраты Миколая Свята,
- 4 То вінъ ёму помошникъ — памятай въ разумі!
- 5 Аще былъ потопаль на морі,
- 6 Прибуде Миколай во-скорі;
- 7 Токмо рцы: «Святой Миколай,
- 8 Ратуй мя!», заразъ свої руци дае — вамъ на помощь.
- 9 Ратуе, ходить и у темниці,
- 10 Дасть и способъ сироті, вдовыці,
- 11 Та дасть и способъ, якъ на світі жити,
- 12 Тилькі ёго потреба проситы — на помощь.
- 13 Досить е и немало люда,
- 14 Що дознались присвятого чуда.
- 15 Тилькі ёму щиро помолимся —
- 16 Найменьшій члунокъ не заболить — здоровъ буде.
- 17 Изведеть на путь блудящаго,
- 18 Возслышитъ молящего,
- 19 Та й не упадешъ между лютыя волкі
- 20 Розжене бісовскія полкі — не згибнешъ
- 21 Аще одъ якої напасти
- 22 Не дасть тобі святъ Миколай пропасти
- 23 Сиротамъ вінъ есть опекунь и справа
- 24 Разныхъ вінъ есть патронъ Святый Миколай
- 25 Такъ не уважай, хочъ немає злата,
- 26 Но тилькі проси Миколая свята — у помощь.
- 27 Кормитель вінъ есть всему миру
- 28 То дасть намъ всімъ офіру,
- 29 То дасть намъ и способъ, якъ у світі жити,
- 30 Алчущого, речеть, накормити — завсїгда!
- 31 И мы и всі исклонивши главу:
- 32 «Прибудь намъ Миколай усімъ явный!»
- 33 Ще мы ёго будемъ благаты, —
- 34 Буде, буде намъ во всімъ помагати — святый Миколай.
- 35 О, святителю Мыколаю оче,
- 36 Просимо тя во всімъ чудотворче, —
- 37 Творця за миръ ублагаты,
- 38 Щобъ мы змогли всїгда прославляти — на вікі віковъ.

1 Б=1 А,

7 Б=7 А

14 Б=Д

17 Б=17

20 Б=20

25 Б=23

31 Б=29

36 Б=34

17

В.

[Берестечко, Дубенскаго уѣзда].

- 1 Б=1 А, 2 Б=2 А, 3 Б=3 А, 4 Б=Бо въ немъ есть... 4 А, 5 Б=Хощь бысь былъ...
5 А, 6 Б=6 А
7 Б=7 А, 8 Б=8 А; 9 Б=... заглянь... 9 А, 10 Б=10 А. 11 Б=11 А,
12 Б=12 А, 13 Б=... и такъ... 13 А
14 Б=Дознали... 14 А, 15 Б=кто... ся помолить 15 А, 16 Б=... щилень
буде 16 А
17 Б=17 А, 18 Б=скоро ты услышитъ... 18 А, 19 Б=хощь бысь упавъ
межи... 19 А
20 Б=20А, 21 Б=хощь бысь былъ у... 21 А, 22 Б=22 А.
23 Хощь бысь былъ осужденъ на згубу,
24 Упаде напасникъ въ пагубу вѣчную!
25 Б=23 А, 26 Б=24 А (безъ Св. М.) 27 Б=25 А, 28 Б=26 А, 29 Б=27 А
30 Кто ему подасть на офіру
31 Б=29 А, 32 Б=... напевно 30 А.
33 А мы къ нему приклоніми главы
34 Святому отцю Миколаю...
35 Во що мы его будемъ облачаты?..
36 Б=34 А, 37 Б=35 А. 38 Б=ратуй насъ яко самъ... 36 А, 39 Б=радъ...
37 А, 40 Б=абы мы могли выхвалять.... 38 А.

В.

[Млгсьв, Черкаскаго уѣзда, Кіевской губерніи].

- 1 Ой хто, это Миколая любить,
- 2 Ой хто, это Миколаю служить,
- 3 То тому святой Миколай
- 4 На всякий часъ помагае
- 5 Ой хто, хто къ ему прибувае,
- 6 На помочь къ собі призивае,
- 7 Ой хто, хто живе въ ёго дворі, —
- 8 Миколай на землі й на морі
- 9 Сохраняе одъ напасти,
- 10 Не дае одъ злихъ пропасти — святой Миколай!
- 11 Пастыру словесного стада!
- 12 Вызволь насъ одъ вѣчного гада;
- 13 Бо хотять же насъ поглотыти,
- 14 Пічъ огнѣнну згородити, святой Миколай!
- 15 Миколай имня знаменито
- 16 Побіждае всіхъ именитихъ;
- 17 Побіждаєнть Угаряновъ,

18 Утішай насъ хрiстіяновъ, — святой Миколай!

19 Мы тебе всiгда прославляемъ,

20 На помочъ къ собi призываемъ.

21 Будь похвальны, Святителю,

22 Мирнокіевські учителю, — святой Миколай!

23 Мы тебе завжды прославляемъ,

24 На помочъ призываемъ,

25 Имня твое всiгда славимо

26 Заступника въ серці міємо, — Миколая на вікі!

Г.

[Изъ рукописнаго сборника *Кулиша*].

1 Г=1 В, 2 Г=2 В, 3 Г=3 В, 4 Г=во... 4 В, 6 Г=5 В, 6 Г=на по-
мічъ... 6 В, 7 Г.

7 Той не буде ошуканный

8 Відъ грихівъ душа найде стража, св. Миколай.

9 Г=7 В, 10 Г=8 В, 11 Г=Визьме ёго відъ.. 9 В, 12 Г=10 В, 13 Г=11 В,

14 Г=... варварського ада 12 В, 15 Г=13 В; 16 Г=14 В. 17 Г=15 В.

18 Побіждаешъ знаменитихъ

19 Г=... Агаряновъ 17 В, 20 Г=18 В

21 Побіждай урагівъ нашихъ усюди

22 Помошникъ до насъ прибуди

23 Г=... будемо прославляты 19 В, 24 Г=25 В

25 Мы тебе будемъ всiгда славити; 26 Г=26 В.

Д.

[*Ростовъ-на-Дону*].

1 Д=1 В, 2 Д=2 В, 3 Д=3 В, 4 Д=4 В

5 Маты Марія Сына породила

6 Ангеловъ, Архангеловъ и всіхъ святыхъ собрала.

7 Стала думать и гадать —

8 Яке ёму имя дать.

9 Дали ёму имя святого Петра.

10 Маты Марія не злюбила:

11 Всіхъ ангеловъ роспустила

12 Д=1 В, 13 Д=2 В, 14 Д=3 В, 15 Д=4 В. 16 Д=5 В, 17 Д=6 В, 18 Д=

7 В, 18 Д=8 В

20 Д=... Илі 9 В. 21 Д=10 В, 22 Д=11 В. 23 Д=1 В, 24 Д=2 В,

25 Д=3 В

26 Д=4 В, 27 Д=5 В, 28 Д=6 В; 29 Д=7 В, 30 Д=8 В. 31 Д=...

самъ Исусъ Христосъ 9 В, 32 Богородиця излюбила,

33 Всіхъ святыхъ наградила

34 И всіхъ святыхъ роспустила

Е.

[Берестечко, Дубенскаго уѣзда].

Днесь взиграйте, язицы,
 Прославите отця Миколая-Владико;
 И прибѣгайте всі християне,
 Взиграйте во славі.
 Дасть вамъ днесь побѣду на враговъ, —
 Вінъ же есть пастирь добрый словесного стада.
 Не дасть пойти овцямъ до вразьского ада!
 Вінъ заорудить у своя руки,
 Да не дасть упасть у тяжкія муки грѣшному чоловіку,
 Вінъ же есть намъ ораръхъ (іерархъ)
 Праведному миль буде,
 Вінъ жъ сохраняе одъ бѣдъ вся своя люде,
 Алчущихъ кормити буде.
 Прибегайте жъ къ нему вся люди,
 Днесь помолитися ему.
 Вінъ дорога нашего сердца
 На путі блудящомъ онъ грѣшнікамъ правца,
 Вінъ одъ волковъ оборонить,
 Одъ розбойниківъ схоронить,
 Днесь помолимся ему.
 Сыроты а вдовы плачуть ищуще его
 Калікі, больныі просятъ на помощь его:
 Святителя отця Миколая да нехай каждый ласкі дознае,
 Воля твоя Пресвятая, отче Миколае и святителю,
 Надъ врагами нашими отъ днесь побѣдителю,
 Во здравіе телесное, спасеніе вечное
 Просимъ одъ тебе.

Святыи Георгій. [Винницький уѣздъ]. „Полісунъ или святыи Юрій управляетъ волками. Это видѣлъ одинъ путникъ, ѣхавшій наканунѣ Юрьева дня. Застигла его ночь подъ лѣсомъ. Видитъ онъ, — мерцаетъ въ лѣсу огнѣкъ. Онъ подумалъ, что тамъ ночуютъ люди, и въ обществѣ ихъ ему безопаснѣе будетъ провести ночь. Подъѣзжаетъ — и что же? видитъ онъ: сидитъ человѣкъ, убѣлѣнный сѣдинами, предъ нимъ горитъ свѣча, а вокругъ его волковъ — видимо-не-видимо! Старикъ тотъ былъ св. Юрій. Человѣкъ испугался, но Юрій, ободривъ его, сказалъ:

— Не бойся, волки тебѣ не сдѣлаютъ вреда, но знай, что они собрались сюда съ жалобой на тебя, что ты всегда отбиваешь у нихъ добычу. Берегись же впредь дѣлать это, чтобы и тебѣ не сдѣлаться жертвою ихъ

кровожадности. Вотъ ты теперь кажешься ихъ глазамъ облитымъ кровью; и если бы не я, они растерзали бы тебя на мѣстѣ. Знай-же, что самъ Богъ назначаетъ волкамъ, что имъ ѣсть, и ихъ жертва всегда кажется имъ облитая кровью“.

Святой Іоаннъ Воинъ. [*Литинскій и Переяславскій уѣзды*]. Святого Іоанна Воина признають преслѣдователемъ воровъ, и потому-то обращаются къ нему съ молитвою преимущественно пострадавшіе отъ воровства.

Святой мученикъ Антипъ. [*Литинскій уѣздъ*]. Святого мученика Антипа признають врачомъ отъ зубной боли, а потому и молятся ему особенно страдающіе зубами.

Ивану Хрестителю.

[*Изъ рукописнаго сборника Кулиша*].

Пам'ять твоя праведная есть (съ) похвалами,
Нема більшого окромъ тебе рожденна жонами,
Тобі бо есть звичайно правду глаголаты:
«Покайтесь одъ грехівъ» и судомъ устрашаты;
Ты бо еси у чреві матернімъ узыгрався,
Коли Ісусъ у Пречистый Дівы пізнався.
Ты же, святой пророче, відъ старихъ родився
По роженні въ пустку відъ грудей вселився,
А изъ пусткі на річку Ерданъ вселився;
И відъ тебе Царь Царівъ у тий річці хрестився.
Ты жъ, ходивши по містахъ и селахъ, провіщавъ:
«Покайтесь відъ грехівъ!» и судъ Божій возвіщавъ.
Прочувъ царя Ирода бенкетъ и собравша,
И що жинку собі Пилипову у жинкі понявша,
Сказавъ еси Ироду: «не повинно тобі
Братню жинку поняти; отсе замить собі!»
Иродъ сее чувъ и дуже розгнівався:
Звелівъ узяти пророка у темницю потщиться.
Жинка бувши Иродыада дивицю науча:
«Прохай главы пророчої щобъ утнути.» віща.
Дивиця прыйшовши къ царю лестьми рече:
«Дай мені, батьку, чогося мні хоче»..
Иродъ царь ій глаголе: «дамъ півъ-царства тобі»
Вона жъ знову сказала: «дай чого треба мні!»
Иродъ же ій клявся, що «дамъ тобі,» рече:

«Дамъ тобі, дщи моя, чого ся ты хоче!»
Дивиця у радисті: «даждь мні Івана Предтечу,
Щобъ утнуты главу пророчу»....
Иродъ сему усумнився, що клявся сильно;
Казавъ узяти пророка обезглавити тіло,
Спекуляторъ видтявъ голову и нісь изъ темниці,
Честную голову даде плясовиці;
Плясовиця подала матери-лжиці.
Тоді кривъю наповнились блюда и скляниці...
Ученикі прыйшовши узяти тіло и главу
Заховали пророка у церкві во славу...
Ирода черви иззіли, дивицю бісы,
Иродмаду-лжицю укутали пси.
Мощи твої святі, яко сонце сіяють,
И хрещенямъ своїмъ людей обливають:
Молимъ тя, Хрестителю, пречудная глове,
Славный світе Івану, пророчесько слово,
Настави насъ путями благими хождати,
А мы пам'ять твою святую будемъ у вікі прославляти.

Олексію Божому чоловіку.

А.

[Изъ рукописнаго сборника Кулиши].

Ой що жъ то за батька сила
Оживила неволею сина?
Та не хотівъ сынъ та и зъ жинкою жити,
Та й пійшовъ же вінъ по кущахъ блудити?
Та й блудить же вінъ сімъ літь ще й чотири,
Та й блудить же вінъ не пивши не івши.
Ой и ставъ же вінъ одъ земли чорніты,
Та приблудився та до отецького двору
Та и ставъ же вінъ милости прохаты (2).
Велить отець слугамъ істи й пити даты
А сынъ-старець та свого не вживає (2)
Та все его хортамъ отдаває!
Та покажите та й отцю й неньці знаты,
Нехай идуть прощенія браты (2),
Бо я сейчасъ буду умирати!
Та йде батько та зъ шляху зблужаєця,
Та слізюньками та й умываєця,
За нимъ серце побиваєця!
Та й, Олексійку, та мій рожевий квітку,

Та, Олексійку, та звязаний світку! *)
Та чи не можна бо, Олексійку, встаты
Та й отцю, ненці прощєнія даты?
Та й накажите та й моєі жынци знаты,
Та нехай иде прощєнія браты.
Та й иде жинка, та зь шляху зблужаєця
Та слізоньками та й умываєця.
Та, Олексійку, та крищатый барвінку!
Олексійку, завязаний світку!...
Та мы съ тобою на рушничку стояли,
Та мы съ тобою й присягу мали (2),
А безъ тебе свій вікъ скалатала!
Та чи неможна, Олексійку, статы,
Хочъ отцю, ненці прощєнія даты?

Б.

[Щаснівка, Бозелецкаго уьзда].

- 1 Що на небі великая сила, 2 Б = Женивъ батько... 2 А; 3 Б = 3 А
- 4 Б = ... по пуцахъ... 4 А. 5 Б = Ходивъ, блудивъ... рікъ... 5 А, 6 Б Приблудився къ батьківському двору, 7 Б Батько сына та вже й не пізнає,
- 8 Батько сына за старця считає.
- 9 Звелівъ слугамъ келію зробити,
- 10 Звелівъ слугамъ істи приносити.
- 11 Єго слуги та й не послухали,
- 12 Сами сіли та й покушали.
- 13 Прилетіли та два анголі зь неба,
- 14 Все Олексію поміраты треба.
- 15 Дайте, слуги, то батоньці знаты,
- 16 Нехай идуть сына пізнаваты.
- 17 Батенько иде та въ листоньку читає,
- 18 Читаючи то жалибненько ридає:
- 19 Ой, світе мій, світе! світе мій ясний
- 20 Олексію, мій сыну прекрасный.
- 21 Прилетіло та два янголі зь неба,
- 22 Вже Олексію помірати треба,
- 23 Дайте слуги та до матінки знаты,
- 24 Нехай иде та сына пізнаваты.
- 25 Матінка иде, въ листоньку читає,
- 26 Читаючи та жалибненько ридає:
- 27 Ой, світе мій, світе, світе мій ясний,

*) Вінъ, бачите, єго силою оженивъ, той не схотівъ жить, пошовъ блудить, то покій умеръ. Вінъ прийшовъ до батьківського двора та й умеръ.

- 28 Олексію, мій сину прекрасний.
- 29 Прилетіло та два янголи зъ неба
- 30 Вже Олексію поміраты треба.
- 31 Дайте, слуги, то до братіка знаты.
- 32 Братічокъ иде, въ листоньку читає,
- 33 Читаючи та жалібненько ридає:
- 34 Ой, світе мій, світе, світе мій ясний,
- 35 Олексію, мій брате прекрасний...

В.

[Село Войтово, Переяславскаго уязда].

1 Єсть у світі великая сила, 2 В = 2 Б, 3 В казавъ ёму жити, 4 В = А
вінь пойшовъ... 4 Б. 5 В = Блудивъ сімъ рікъ... 6 А, 6 В Прийшовъ до батьба
якъ земля сторнівши 7 В = 7 Б, 8 В = 8 Б, 9 В = ... зробіти 9 А, 10 В Сёго
старця до смерти держаты; 11 В = ... доношаты 10 Б;

- 12 В Ёму слуги істи доношали;
- 13 В А все тее пси пожирали,
- 14 В Прийшло время старцю умираты,
- 15 Сівъ старецъ карту писаты,
- 16 Пойшли слуги отцю доложили,
- 17 Що вже старецъ лігъ умирати.
- 18 Прийшовъ же отецъ, карту читає,
- 19 Зъ великого жалю замірає:
- 20 Ой гіркій мій, ой нудный мій, світе!
- 21 Олексію, а сину мій квіте
- 22 Якъ тебе, мій сыночку, не пізнавъ,
- 23 Въ своєму дому за старця пріймавъ;
- 24 Теперъ тебе, мій сыночку, знаю,
- 25 Ой якъ тебе хороше сховаю,
- 26 И янголі у труби затрублять
- 27 И мертвыхъ отъ гробовъ пробудять.

Г.

- 1 Г = 1, Ой Боже мій, що въ оця за сила! 2 Г = 2 А.
3 Г = ... зъ дружиною... 3 А, 4 Г = 4 В; 5 Г = 5 А, 6 Г = 6 А; 7 Г = 6 В,
8 Прийшовъ же вінъ хотівъ помирати, 9 Не взнавъ ёго ні отецъ, ні мати;
- 10 Одсилають у солону спати:
 - 11 Иди, старче, у солону спати,
 - 12 Велю слугамъ лижко збудувати,
 - 13 Велю слугамъ істи приношати.
 - 14 Слуги моі, слуги вірнесенькі

- 15 = Дайте... 16 А, 16 Г = 14 В
17 Прійшли отець мати у світлицю
18 Ударились обь скамницю:
19 Ой, Боже жь мій, окрашений світе,
20 Олексію, Божій чоловіче!
21 Ввійшла и мила и кь ёму вь світлиць
22 Г = 19 Г, 23 Г = 20 Г.
24 Я съ тобою и шлюбъ шлюбовала,
25 Я съ тобою підь вінцемъ стояла,
26 Я жь съ тобою и гріха не мала!

Преподобному Онопрю.

А.

[Изъ рукописнаго сборника Кулиша].

- 1 О, преподобный и преблаженный,
2 Онопріе святыи, благословенный!
3 Ты изъ дытны
4 У пустыні
5 Много-трудно,
6 Боголюбно
7 Подвызався
8 И плакався,
9 Ягь молився.
10 Царьскіи палаты зоставывь еси,
11 Густую пустыню злюбывь еси;
12 Царьскіи троны
13 И ихъ короны,
14 Перлову главу
15 И ихъ славу,
16 И сонь... О, Боже!..
17 Ни во чтоже
18 Вмнывь еси!
19 Шестдесятъ три годы тамъ живь,
20 Чоловічого обличчя не бачивь.
21 Изъ доброї віри
22 Зь дькими звірми,
23 Зь розмаітими птахи
24 У розмаіты часи
25 Тамъ сівали,
26 Выкликали
27 Изрядными гласи

28 Якъ зносивъ еси мякую одію,
29 Тоді зложивъ еси на Бога надію.

30 Була молитва
31 Почута,
32 Довга борода
33 Єму дана,
34 Волосся були
35 По усѣму тілу,
36 Сонцемъ закоптілу.

37 Якъ прійшовъ часъ жиздъ скончаты,
38 Тоді прійшли єму звірѣя услужаты:

39 Два левы
40 Яму єму
41 Копалы,
42 Выривалы
43 И плакалы,
44 И рыдали,
45 И гірко волали.

46 Скитокъ твій той-же часъ распався
47 И смоковця низпроверженна.

48 Водяны потѣки
49 Почалы стікаты
50 И съ того часу
51 Сталы висыхаты,
52 И голодныхъ,
53 И прагненныхъ
54 Не напувати.

55 У той же часъ и гласъ до тебе зъ неба зійшовъ,
56 Котрый тебе у пустынѣ знайшовъ:

57 Прійды, слуго
58 Благовірний,
59 Добрыми ділами
60 За живота страту
61 Пріймешъ заплату,
62 Царську палату.

63 Просимъ тебе, Онопріе, Святійший Отче,
64 Дай намъ упрохаты чого мы хочемъ:

65 Передъ судъ Божій
66 Честными стати,
67 Облыччя єго
68 Соглядаты,
69 И зъ янголями,
70 И арханголями
71 Завжде царствувати.

В.

[*Мисль, Черкасскаго уѣзда*].

1 Б = 1 А, 2 Б = ... Богу блаженный 2 А, 3 Б = 3 А, 4 Б = Богу... 4 А

5 Трудно-блудно

6 Богу возлюбно,

7 Б = 7 А, 8 Б = 8 А.

9 И всігда вымолявся,

10 Б = 10 А, 11 Б = 11 А, 12 Б = 12 А, 13 Б = Тройны й... 13 А

14 А царськія главы

15 И инныі булавы

16 Оставыль есы;

17 А густую пустыню

18 Возлюбыль есы

19 Пятьдесять три літі тамъ проживаль есы, 20 Чоловіка въ образъ не видѣль есы, 21 Б = Инья... 23 А, 22 Б = 24 А, 23 Б = 25 А, 24 Б = 26 А 25 Б = 27 А

26 Це тобі, Онопрію, се съ небесъ гласъ зійшовъ, 27 Б = 56 А, 28 Б = 39 А, 29 Б = 40 А, 30 Б = 41 А, 31 Б = 42 А, 32 Б = 43 А, 33 Б = ... всігда... 44 А.

34 Покуда живый въ гробі —

35 Чаша не высыхаша;

36 А тера время

37 Ріки повисыхали.

Ивану Богослову.

[*Изъ рукописнаго сборника Булиши*].

Ивана Богослова

И ритора сладкословна

Достой не можемъ воспіти

Ані восхвалити.

Чистотою той чистійшій,

Надъ снігъ білійшій,

Надъ ліліі и надъ рожи,—

Избра его Сынъ Божій!

Премудрості глубина,

Наперсникъ Божія Сина,

Пречистоі Дівы-Марні сожитель,

Таинъ Божихъ служитель!

Орель у неба подлітає

Сонце правды повідає,
Пише: у началі бе слово —
Євангеліє Христово.
Сто и п'ять літь живъ у мирі,
Умицняючи умы у вірі.
Самъ собі могилу копає,
Жива самъ себе ховає,
Де мається судъ зачаты,
Туды прыйдуть антихриста облічаты.
Великіхъ святихъ трѣхъ:
Иванъ, Илія и Єнохъ.
Предъ Ілію, Єноха и Йвана
Божія милость дана;
Божія милость одесную буты
И во вікъ віка хвалити.

Ивану Золотоустому.

Златоскованную сурму (2)
Восхвалимъ днесъ дудку пастирську,
Скомпонуемъ піснь мусивійську,
Органъ дивний Духа Святого

Ивана Золотоустаго! (2)

Днесъ позлащена сурмо (2),
Квітъ чистый, яко фінике ласкавой
Жде у Імперіи коштовної столиці
Ивана Золотоустого

Архирея Царгородського (2).

Вічної славы царъ (2),
Слово предвічне и зъ янгольскимъ чиномъ
Тебе узыває Укоханымъ Синомъ;
Прыйди, чадо мое, укохане,

Чертогъ світа, премудрый Иване! (2)

Янголи дивляться, (2)
Уздривши Йвана у ризы облечена,
Мытра на голові хорувимомъ дана, —
Хрестъ побіды — пастыра славы

У руці его на змііны главы (2).

Златогранный промінь (2),
Якъ пророкъ у пустині, а ты у Аєнні,
Арменивъ посрамивъ, вірныхъ звеселивъ;
Колодезю глибокій, пастыру высокій,

Світъ просвітливъ, вірныхъ звеселивъ! (2)

Сопилка духовная (2),
Сурмо золата, арфо Єлеоньська,
Тимпанъ золотый, ты церквивъ Сяоньська,
Коли засурмить Господь тобою,

Не забудь мене, щобъ статися тобою! (2)

Архидиякону Степану.

[Изъ рукописнаго сборника Кулиша].

Страданья мученика
Степана прославляемо;
У тимпані доброголаснимъ
Піснь ему воспіваето. (2)

Вінъ о віри зъ фарисеі
Почавъ истязати,
Вони ему не можаху

Противъ мудрості стати. (2)

Узявши его, ухвативши
Й привели на сонмище,
И ложные тамо свидителі

Стали на соборищи. (2)

Фарисеі, Садукєі
Зглянули на него сидяще
И бачучи лице его

Якъ янголя світаще. (2)

На високімъ місті

Святой Степанъ стоявъ
Відъ Авраама навіть до Христа

Подробно сповідавъ. (2)

Аще убо разориться

Місто сее Назорей!

Дажь мі отвітъ, о Степане!

Сказавъ Архирей. (2)

Доколи вы Юдеі

Сліпо во дні ходите?

Бігъ явився воплотився

Вы его не видите. (2)

Ярахуся яко львове

И уши зативали;

Ниби дивые звіри

Зубами скреготали. (2)

„Чого на мя яритесь?
 Теперъ вы вопрошаю:
 Небо отверсте мое
 Вамъ повідаю“. (2)
 Ярахуся яко львовє
 И зубами скреготали
 А окрутнимъ же каменемъ
 На Степана метали. (2)
 „Відпусти імъ, Боже Отче,
 Сказавъ Архидияконъ
 Прійми духъ мій, Цару-Христе,
 На вікі віківъ“. (2)

Св. Варварі.

[Млєвъ, Черкаскаго уѣзда].

Покои благодаті те,
 Владычице-Маты....
 Мучилася за Христа
 Создателя и Творца;
 Бога въ Троиці слизнала
 И три окна создала.
 Отець її не возлюбивъ —
 Звелівъ запретыты
 И отъ Отця Небесного
 Муками страшиты.
 Береть її за волоса
 И у темныцю выруша
 На мученія її.
 За волосъ її взявши,
 Къ стовпу привязавши,
 А ногтямы тіло сорвавши,
 Біяеть її у ліцо.
 „Христова мучиниця,
 Христова возлюбленная!“
 Сойшовъ той гласъ изъ небесъ
 Державъ Варвару у днесъ....
 Утікала одъ отца,
 Якъ одъ вовка овця.
 Вы, горы камъянні,
 Яскоръ разступыся,
 Мучиниця, скрийся,
 Отець гвівомъ не поплынетъ....

Паслы пастері — перстомъ указалы
Та й каменемъ стали,
Которі мовчали
То ти святымы стали.
Де яскоръ проклятый
Буде въ пекло взаты,
Ажъ де грішныі люди.
Стоя на престоі
Невісто Христова
Царствуй, царствуй облеку
Зъ Сусомъ Христомъ на взкі
И молю Бога за всіхъ насъ“.

Марія Египетская.

„О то, шо співають у церкві на поклонахъ: „Преподобная маты Марія молю Бога о насъ“, и „Преподобный отче Андріе молю Бога о насъ“, — до то Марія була маты того Андрея, а потімъ стала ёго й жінкою. А то отъ ажь воно зробылось:

„Тая Марія не любила свого чоловіка, да любила другого, да взяла да свого чоловіка зтруіла, а Андрей тоді бувъ маленький, да той її полюбовныкъ, и каже їй:

— Заріжь свою дытynu, до я тебе возьму.

„Вона взяла, розрізала Андрею жывота, да думала, шо вінъ не буде больше жыть, да, шобъ ніхто не дознавсь, узала да скоренько ёго положила въ коробку да й пустыла на річку, тая коробка й поплыла да прыплыла у чужу землю, а тамъ якомсь огородныка дочка зловыла ту коробочку да прынесла до дому, да зашыла Андрею жывота, да вінъ тамъ и вырісь. А той огородныкъ навчывъ ёго огородныкувать да хотівъ ёго й оженыть на тій своїй дочці, шо ёго знайшла. Да разъ отъ шо зробылось:

„Пішовъ Андрей у лісь на полюваннє, да якъ угнавсь за зайцемъ да й заблудывъ. Бігавъ, бігавъ по лісу, ажъ до нocy, а проте не найшовъ до рогы, але забравсь у такый лісь, шо тылько небо да земля. Вінъ ходывъ, ходывъ, да й заснувъ. Вставъ вінъ на другый день и пішовъ куды выдно. Йде та йде, колы ажъ прышовъ на край ліса да дывытся, ажъ стоїть якась село, а то те село, де вінъ родывъсь. Вінъ пішовъ у те село, переночувавъ у ідноі бабы и не знае, шо то ёго село и на другый день обявывъ громаді. Отъ та громада ёго прыпысала до свого общества и вінъ нанявъ у своєї матырі, але вінъ не знавъ, шо то ёго маты, а вона не знала шо то її сынъ. А її полюбовныкъ, тоді якъ вона Андрея пустыла на воду, сказавъ:

— Коли ты не пожаловала свого дитяты, до ты й мене стратишь зъ свѣта.

„И вінъ не схотівъ її братъ. Вона такъ и жыла собі, да якъ наняла до себе Андрія, заразъ ёго й полюбыла, бо вінъ бувъ дуже гарный. Отъ вона ёму и каже:

— Ну, ты мѣни будешъ чоловікомъ.

„Вінъ согласывсь. Вони и повінчались.

„Андрей їй каже:

— Мѣні казали, шо мене найшли на річці у коробці, да въ мене бувъ розпоротый жывітъ да запылы мѣні.

„Марія тоді якъ заголосыть:

— Ой Боже жъ мій, да це жъ ты мій сынъ!

„Да й розказала ёму, якъ вона зробыла. Андрей заразъ сказавъ, шобъ ёго спустили въ старый колодязь, де не було воды, да тамъ и живъ, нічого не івъ пѣтнадцять годъ; а Марія пійшла въ пустыню да тамъ и вмерла, нічого не івшы сімъ годъ. Якъ пійшли въ той колодязь, де живъ Андрей, до такъ якъ живой сыдыть собі надъ проскурочкою, згорнувъ руки и очи закрывъ, неживый! Черезъ те ёго й назвали „Крыцьемъ“, шо вінъ у колодязі крывсь пѣтнадцять годъ безъ хліба! А Марію черезъ те назвали Ягыпецкою, шо вона жыла въ Ягыпті у пустыні сімъ годъ, да тамъ и вмерла, да її левы загребли“.

Ч е р т и.

Чортъ. [*Литинскій уездъ*]. Въ престонароды вѣрятъ, что очень многіе видѣли чертей. По большей части черти являются въ образѣ умершихъ людей, а часто и въ образѣ священниковъ. Всякій, кто только видѣлъ чорта и заговаривалъ съ нимъ, непременно пролежитъ нѣкоторое время больнымъ.

„Одинъ человекъ возвращаясь зимою, около десяти часовъ вечера, съ ярмарки, гдѣ продалъ овцу, вдругъ встрѣчаетъ ее на дорогѣ. Думая, что проданная имъ овца какъ-нибудь ушла отъ покупателя, онъ слѣзъ съ санокъ и, поймавъ ее, началъ ласкать, приговаривая: „о, бѣдна моя овечка, бѣдна овечка!“ Вдругъ мнимая овца вырвалась изъ его рукъ, захохотала и, проговоривъ: „бѣдна овечка“, — исчезла“.

„Одинъ человекъ, возвращаясь ночью со сватьбы и проходя мельничною плотиною, увидѣлъ стоящаго возлѣ мельницы священника. Онъ рѣшился